

familie.

Constatarea asupra realității existente poate fi continuată. Dar aceasta puțin ce rezolvă. Atât timp cât statul, conducerea lui este concentrată asupra problemelor legate de politică și se scutește pe sine de responsabilitatea pe care o poartă în fața societății și a fiecărui cetățean referitor la problema educației spirituale a omului, atâta timp cetățenii țării vor rătăci prin labirintele culturale- care și unde. Nu în zadar este scris: „ Mai întâi a fost cuvântul”.

CONCEPTUL FILOSOFIC ȘI ROLUL LUI ÎN CUNOAȘTEREA FILOSOFICĂ

Mihai Braga, dr., conf., U.T.M.

Tadiția cunoașterii filosofice, care s-a statornicit puternic în Republica Moldova și are rădăcini adânci, se bazează pe studierea unor texte din filosofia contemporană, istoria filosofiei și istoria științei, acestea fiind analizate sunt aranjate sistemic și această activitate de fapt și se numește filosofie. Tot mai des acest tip de filosofie apare în disertații. Dar totodată, apar și voci ale criticilor, care nu mai sunt de acord cu acest tip de filosofie și în calitate de recenzenti accentuează că disertația nu conține procesul de filosofare, și că disertația trebuie ridicată la nivelul filosofiei, de altfel ea ar putea fi susținută la istoria unei anumite științe particulare.

Este clar, că această tradiție are și ea anumite rădăcini, și a apărut în anumite condiții istorice. În primul rând, marea majoritate a contingentului filosofic din Republica Moldova sunt pedagogi și pentru ei textul, calitatea lui, este foarte important, el trebuie să fie bine sistematizat, logic organizat, să nu conțină contradicții și loc pentru întrebări, adică neclarități, să conțină integral răspuns la întrebarea pusă. Tradiția s-a format încă în școala sovietică, pe când marxismul domina atât gândirea cotidiană, cât și gândirea

filosofică. Se considera, că răspuns la toate întrebările se conțin în lucrările fondatorilor marxismului, ori chiar în materialele congreselor și plenarelor partidului, iar filosofii sunt datori să muncească în această tradiție, care conține adevărurile absolute.

De fapt, este foarte greu să te dispați de o tradiție, pentru că și în trecut când cineva încerca să facă acest lucru, era pedepsit. Era de ajuns ca cineva să atragă atenția, că dincolo de hotarele URSS sunt și alte tipuri de filosofii, că acesta era pus la locul lui. De aceea, „filosofia de dincolo” a rămas străină filosofilor sovietici, în afară, desigur, de acei care aveau dreptul de a lucra cu ea, și a o înfățișa celorlalți după comanda partidului, în formă critică, ca ceva care nu înțelege clar lucrurile.

Încercările de a schimba situația în gândirea filosofică după 1991, adică după destrămarea URSS, a adus la cunoașterea textelor originale ale filosofilor apuseni și orientali. Acest lucru nu este puțin, dar nici nu este de ajuns. Este necesar de a schimba atitudinea față de filosofie. Cum s-ar putea face acest lucru? În primul rând, este necesar de analizat atent creația filosofilor originali. Ceea ce se aruncă în ochi, chiar de la început, este că aceștia înaintează concepte, de exemplu, *ideea* la Platon, *cogito* la Descartes, *monada* la Leibniz, *durata* la Bergson etc. „Filosoful,- scrie gânditorul francez Gilles Deleuze -, este prietenul conceptului, el se găsește într-o dependență potențială de concept... Mai corect am spune că filosofia este disciplina care constă în creația conceptelor... Să crezi concepte noi, iată obiectul filosofiei” [1]. Și aici apare o problemă foarte serioasă: oare orșicine poate crea concepte? Același G. Deleuz spune: „Pentru că conceptul trebuie să fie creat, el este legat de filosof, ca de omul care îl are în potență, care are pentru aceasta potență și măiestrie” [2].

Filosoful este creator. Dar în gândirea obișnuită creația mereu este identificată doar cu creația senzorială și artele. Însă se poate vorbi despre arta filosofului, arta de a crea concepte, de a transmite ființă esențelor gândirii. În fond, științele, artele și filosofia toate au

caracter creator, dar numai filosofia este capabilă să creeze concepte, în sensul strict al cuvântului. Conceptele nu ne așteaptă de a gata, cum sunt lucrurile, ele trebuie inventate, pregătite, sau mi bine zis, create, și fără iscălitura celui ce le-a pregătit ele nu înseamnă nimic. Nietzsche caracteriza sarcina filosofului astfel: ”Filosofii nu trebuie să primească, pur și simplu, conceptele ce le sunt transmise, pentru a le curăți, sau a le lustrui, ci trebuie , mai întâi de toate, să le producă, să le creeze, să le întărească și să convingă oamenii să le folosească. Până acuma fiecare credul primea conceptele, de parcă ar fi fost o zestre fermecată, primită dintr-o lume miraculoasă, dar o asemenea credulitate trebuie înlocuită cu necredința, și filosoful nu trebuie să creadă, în primul rând, conceptelor odată ce n-au fost create de el.” [3] G. Deleuze susține, că filosofia nu este nici contemplare, nici reflecție, nici comunicare. Ea nu este contemplare, pentru că se contemplează lucrurile materiale prin concepte în procesul creației acestora. Filosofia nu este reflecție, pentru că nimănui nu-i trebuie filosofie pentru a gândi ceva; considerând filosofia arta de a gândi, ei doar i se minimalizează potența, pentru că nici un matematician pur sau pictor nu are nevoie de filosofie pentru a gândi despre obiectul său. Filosofia nu este nici comunicare, care obișnuit are de a face doar cu opinii, pentru a atinge un anumit consens, de altfel fiecare convorbire prietenească ar fi izvor al conceptelor, ori democrația apuseană ar fi o comoară a conceptelor filosofice. Dar în realitate nu este așa, în convorbirile prietenești nu s-a născut nici un concept.

Filosofia este disciplina care cunoaște prin concepte, dar nu prin orișice concepte, ci doar prin acelea care sunt create de autor de sine stător, și în procesul creației conceptelor are loc și procesul cunoașterii. Să ne oprim la conceptul lui Descartes *eu* sau *cogito*. ”Dar ce sunt, prin urmare?- întrebă Descartes.- Un lucru ce cugetă. Unul ce se îndoiește, înțelege, afirmă, neagă, vroiește, nu vroiește, totdeauna imaginează și simte.” [4] Ce înseamnă aceasta? Doar că conceptul nu este, pur și simplu, ceva ce descrie un lucru,

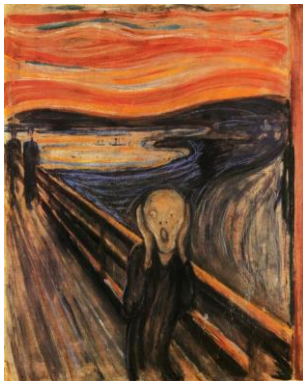
ori o esență. Acesta are structură. La Descartes *cogito* este alcătuit din următoarele componente: îndoială, gândire, existență. În întregime el sună astfel: eu, care mă îndoiesc, gândesc și exist. Sau eu exist ca lucru care gândește. Deci filosoful trebuie să gândească această structură și adâncirea gândirii filosofului în structura conceptului și va fi gândirea filosofică. Hegel a fost unul dintre marii filosofi care a lucrat serios cu structura conceptelor. În *Știința logicii* Hegel scria, că pentru filozofie gândurile nu sunt cele mai importante, că acestea sunt multe, bune, și rele, adevărate și false, dar principalul este conceptul. Dar ne întoarcem la cogito. Acest concept ne trimite la o lume subiectivă. Un asemenea concept al Eului nu vom întâlni la precursorii lui Descartes. De aceea, este foarte important să înțelegem, că conceptele lucrează doar într-o anumită filosofie, în filosofia creată de un anumit filosof. În legătură cu aceasta filosofii, care lucrau în domeniul materialismului dialectic se plâneau, că nicidecum nu puteau crea un sistem al categoriilor, pentru că acestea de fapt erau un fel de universale de tip medieval. Cineva din filozofii români spunea, că materialismul dialectic pare a fi corect, dar dacă-l probezi el nu funcționează și nici nu poate fi folosit în cercetare.

De fapt, el a funcționat în *Capitalul* lui Marx, pentru că acesta a fost creat de Marx, dar alții, pur și simplu, l-au folosit nu pentru cercetare, ci pentru interese ideologice, politice de școală, jonglau cu conceptele. Acest tip de filosofi Deleuze îi numește funcționari ai filosofiei.

Gândirea, totuși, înseamnă altceva, decât a folosi sistemul cuiva. Heidegger în legătură cu aceasta scrie: ”Și, totuși, ce înseamnă a gândi? Ce înseamnă, de exemplu, să înoți noi nu aflăm din îndrumarul despere înot. Ce înseamnă a înota ne va spune săritura în râu. Numai așa noi cunoaștem stihia, în caret rebuie să se petreacă înotul. Dar care este stihia, în care are loc gândirea?” [5]

Conceptul este eveniment, dar nu esență și nu lucru. El apare într-un oarecare câmp al experienței, luat ca o lume reală. Să ne imaginăm situația: într-o liniște totală deodată apare o față speriată,

care privește undeva afară, dincolo de limitele acestui câmp. Putem să ne imaginăm acest crâmpuș al lumii, comparându-l cu pictura lui Edvard Munch "Strigătul". Fața apare ca o lume nouă, o lume posibilă.

Această lume nu este reală, sau încă nu este reală, dar ea există și este ceea ce este exprimat în această față. Cum apare acest câmp al experienței? El încă nu este inclus în filosofie, el este prefilosofie. Dar este foarte necesar filosofiei, de fapt, el este mai adânc decât filosofia, este inima ei și, de aceea, toate conceptele trimit la acest câmp prefilosofic. El include premisele viitoarei concepții filosofice.

Pentru acest câmp este necesară intuiție, de aceea se spune că orișice filosofie de fapt începe cu o intuiție. Câmpul acesta în intuiția filosofilor este diferit. El nicidecum nu poate fi unu și același la doi filosofi. Acesta vine din interiorul filosofului, din felul lui de a percepe, de a simți lumea. De exemplu, la Descartes câmpul este creat de o intuiție implicit subiectivistă, presupusă de conceptul *eu gândesc*. La Platon există un câmp virtual de acum gândit, prin care pot fi înțelese conceptele. La Heidegger există o înțelegere preontologică a ființei, de aceea el tot ne trimite la gândirea poetică. Analizând una din poeziile poetului Holderlin, și evidențiind fraza "Numai acela, care a gândit adâncul, va iubi viul", Heidegger descrie acest câmp în care poezia se unește cu filosofia și spune: "Deci iubirea e bazată pe faptul ca noi să gândim adâncurile. O astfel de gândire apare, probabil, din acea memorie, pe gândirea cărei se bazează chiar și poezia, și împreună cu ea toate artele" [5]. Despre un astfel de câmp pe care se fundamentează filosofia morală a lui Socrate scrie Platon. În dialogul "Teages" Socrate spune, că în sufletul lui există un geniu, care îl oprește de la săvârșirea anumitor acțiuni, dar niciodată nu-l îndeamnă la anumite

acțiuni. Același gând mai este repetat și în Apologia lui Socrate. Oare nu aici vom găsi fundamentul pentru conceptele morale ale lui Socrate măsura, rațiunea, cunoștințele, binele? Căci ce înseamnă acest geniu? Desigur, că este o anumită intuiție, un anumit simț al răului, care fiind făcut va elibera răul general. Nu degeaba Socrate merge la moarte, dar nu încalcă legile Atenei.

Filosofia nu este o știință moartă, cum ar fi limba latină, greaca și slavona veche, pe care o vei studia și memoriza, ea este un eveniment, o stare a spiritului. Este important de vorbit despre această stare spirituală din care se naște filosofia.

Referințe bibliografice

1. Ж. Делез, Ф Гваттари. Что такое философия? Москва, Санкт-Петербург, 1998, p. 5.
2. Ibidem.
3. Ф. Ницше. Сочинения. Т. 2, Москва, 1990, p. 455.
4. R. Descartes. Două tratate filosofice. București, 1992, p. 255.
5. M. Heidegger. Repere pe drumul gândirii. București, 1988, p. 323.

OPINIA TINERILOR PRIVIND SCHIMBĂRILE CARE S-AU PRODUS DUPĂ OBTINEREA INDEPENDENȚEI ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Diana Cheianu-Andrei, dr., conf.univ., USM

Independența Republicii Moldova a fost proclamată la 27 august 1991. Obținerea ei a determinat multiple schimbări și transformări sociale atât la nivel de instituții, cât și în registrul valoric a populației.

Tinerii reprezintă forța motrică a transformărilor sociale, ei sunt cei care construiesc viitorul, respectiv, ne-am propus să analizăm cum percep și apreciază ei schimbările care s-au derulat în